

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. I. Matrimonia clandestina antiquitùs semper fuerunt prohibita; non
semper irrita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

CONCLUSIO I.

Matrimonia clandestina antiquitus semper fuerunt prohibita; non semper irrita.

DE hac Conclusione, tam quoad primam partem, quam etiam quoad secundam, non est relictus dubitandi locus. Ecce prima prohibitio, scripto tradita ab Evaristo Papa Epist. 1. (& refertur cap. Aliter, 30. q. 5.) ibi: Similiter custoditum & traditum habemus, ut uxor legitime viro jungatur. Aliter enim legitimum (ut à Patribus accepimus, & à S. Apostolis, eorumque Successoribus traditum invenimus) non fit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem videntur habere, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus aut propinquieribus sponsatur, & legibus dotetur; & suo tempore Sacerdotaliter (ut nos est) cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur & à paronymis (ut consuetudo docet) custodita, & consociata à proximis, tempore congruo petita, legibus detur, & solemniter accipiatur, & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant, ut bene soboles generentur, & Domino in actibus suis placeant. Taliter enim & Domino placebunt, & filios non spurios, sed legitimos atque hereditabiles generabunt.

Quapropter filii charissimi & merito illustres, fide Catholica suffragante, ita peracta, legitima scilicet esse connubia. Aliter verò præsumpta, non conjugia, sed aut adulteria, aut consuberna, aut supra, aut fornicationes, potius quam legitima conjugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima. Hactenus Pontifex.

De hoc decreto, an sit solum prohibens, an verò etiam irritans, vide quæ diximus Sect. 5. Concluf. 3. ubi de Matr. initio sine consensu parentum, cuius etiam ibi meminit Evaristus. Si non est irritans respectu huius Matrimonii, ut ibi ostendimus non esse, neque erit irritans respectu Matrimonii clandestini. Ad veritatem 1. partis nostræ Concluf. sufficit, ut sit prohibens.

Dixi autem consulto: Prima prohibitio scripto tradita; quia hanc constitutionem ab Apostolis emanasse sine scripto per traditionem, satis significant ista verba: Ut à Patribus accepimus, & à S. Apostolis &c. Et procedente tempore à multis Pontificibus & Conciliis hæc constitutio confirmata fuit; ut proinde, quamvis sit prima, non tamen unica seu sola. Confirmationes illæ videri possunt apud Pontium supra n. 2.

Subscribo eam, quæ habetur in iure communi cap. 3. de Clandest. Despons. Cum in-

hibitio copulæ conjugalis, sit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus strictè observari. Unde Prædecessorum nostrorum vestigiis inherendo, clandestina conjugia penitus inhibemus: prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter propagando: Statuimus, ut, cum Matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publicè proponantur, competentem termino præfinito: ut infra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat: & ipsi Presbyteri nihilominus investigate, utrum aliquod impedimentum obfistat. Ita Innoc. III. in Concilio generali Lateranensi cap. 51.

Porro novissimè Concil. Trident. hanc veritatem apertissimè declaravit sess. 24. in Decreto de reform. Matr. c. 1. sequentibus verbis: Tamestsi dubitandum non est, clandestina Matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse Matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit (per hanc loquendi formulam, inquit Pallavicinus Histor. Concilii Trident. lib. 23. c. 8. illæsa in se relicta est utraque opinio, an ea irrita fecerit, nec ne Evaristus) & proinde jure dammandi sint illi, ut eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant &c. nihilominus sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.

Rogas; quæ sint illæ iustissimæ causæ? Responso patebit ex iis, quæ dixit Lotaringus in Concilio Trident. dum quæreretur, an Ecclesia posset irritare Matrimonia clandestina, utputa: Quamvis non expenderentur offensæ, quæ in Deum inde proveniebant, sed solum civilis status detrimenta, liquido cognosci, non utilitatem modò, sed extremam necessitatem, ea irrita faciendi. Præterea; amitti cuncta bona, quæ in Remp. redundant, ex legitimorum conjugiorum institutione, & ex vagorum prohibitione. Quatuor numerari huiusmodi bona: Cognationum unitatem, Fidem conjugalem, Beneficium prolis & Gratiam Sacramenti. Amitti maritalem fidem, dum alter conjugum, arbitrato suo, potens nodum conjugalem negare, sæpè illum, si non coram Deo, ante conspectum hominum præcidebat, atque adulteram quasi uxorem, impune in torum inducebat, uxore veluti concubinâ repulsâ. Præterea; Ecclesiæ occasionem frequenter præberi, rejiciendi veri conjugii, & adulterii tanquam veri conjugii comprobandi. Bonum prolis amitti, quandoquidem sæpè contingebat, liberos legitimos despici tanquam nothos; nothos verò tanquam legitimos anteferri: ac denique ob tam grave delictum, Sacramenti gratiam in sceleris sordes converti.

H h h h 3

Hæc

Alia prohibitio Innoc. 3. c. fin. de Cland. despons.

8. Hanc veritatem apertè docet Concil. Trident.

Pallavicinus.

9. Quæ sint causæ huius prohibitionis, ex Lotaringo.

de Matr. contractio contra interdictum Ecclēsię.

Quantum ad Greg. neque ipse acceptat illam legem pro regula generali; sed tantum rescribit, testamentum; quo quaedam Abbatisa alienaverat bona sui Monasterii, secundum leges, etiam Cæsareas, non valere; quod probat partim ex lege Justiniani, quā prohibet Monachum testari, partim ex dicta lege Theodosii, quā voluit, facta contra legem pro infectis haberi.

Venio ad Joann. & dico; ex verbis relatis satis colligi, l. Non dubium, sic intelligendam esse, ut non decernat factum contra legem esse irritum ipso jure; sed irritandum fore à iudice in iudicio, ope exceptionis, & idēo indigere iudicis sententiā. Quid enim aliud significant illa verba: Per leges dissolvi meretur?

Quod & ipsum indicatur in dicta lege, Non dubium, ibi: Sed pro infectis etiam habeantur. Itemque: Nullum contractum inter eos videri volumus subsistentem, quod spectat ad actum hominis, id est, declarari & iudicari debere per hominem contractum huiusmodi nullum seu infectum, ipsum rescindendo. Jam autem Matrimonium semel validum, nequit per hominem rescindi; ac proinde in eo nequit dicta lex, Non dubium, habere locum.

Ex his patet responsio ad Reg. 64. scilicet, in iure aliquando ea dici pro infectis haberi, quæ non omnino firmiter subsistunt, sed revocabilia seu irritabilia sunt; jam autem quod contra juris prohibitionem fit, sæpe tale est, ut per iudicem revocari mereatur; & idēo dicitur infectum, quia non firmiter factum. Igitur Regula illa non alloquitur hominem privatum, sed Iudicem, eumque instruit, ut videat, in quo gradu actus sit contra jus, & ita illum puniat & retractet.

Aliquando enim actus non solum est contra jus, dum fit, sed etiam cum impletur, & tunc sine dubio irritandus est. De quo casu loquitur l. 6. Cod. de Pactis: Pacta quæ contra leges constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitatè juris est.

Aliquando autem actus est contra jus irritans; sæpissimè contra jus tantum prohibens; & quamvis tunc à parte rei valeat, potest tamen in pœnam delicti à iudice rescindi, adeoque pro infecto haberi, id est, sic haberi, ac si factus non fuisset.

Nonne lex 1. Cod. de Rescindenda vendit. emptionem male fidei irritam esse docet?

Si pater, inquit, tuus per vim coactus domum vendidit: ratum non habebitur, quod non bona fide gestum est, male fidei enim emptio irrita est.

Et tamen communis DD. sententia cum Gloss. in d. Leg. verb. Irrita, interpretatur, irritandam esse. Porro irritatio in casu nostro non habet locum, cum, ut supra dixi,

18. Gregorio.

aut Joanne.

19. Quæ in iure dicantur pro infectis haberi.

L. 6. C. de Pactis.

20. Actus contra legem prohibentem potest in pœnam delicti rescindi. L. 1. C. de Rescind. vend.

Reg. 64. de Reg. in 6. Quæ contra jus sunt, debent utique pro infectis haberi.

Potest etiam ratio reddi: quia quæ sunt contra jus naturæ, prohibens factum, sunt infecta & irrita: ut quia jus naturæ prohibet Matrimonium contrahere cum altera, post contractum cum prima; idēo etiam talis contractus irritus est; ergo similiter actus humanâ lege prohibitus, eo ipso irritus est. Consequentia sive paritas probatur: quia idcirco actus prohibitus jure naturali censetur irritus, quia est inhonestus & malus; nec est verisimile, naturam sic esse institutam, ut quod malum & inhonestum est, sit alicujus valoris & utilitatis. Similiter verò actus, humanâ lege prohibitus, malus est & inhonestus; nec est verisimile corpus politicum sic esse institutum, ut mala & inhonestia alicujus valoris sint.

Et tandem confirmatur; quia sicut malum in rebus naturalibus non habet aliquam causalitatem, quia non ens; ita & in moralibus non videtur malum posse aliquid efficere.

Sed hæc parvi sunt momenti; nam lex: Non dubium, ad summum locum habet in terris Imperii. Sed neque in foro Ecclesiastico, cum scriptum sit cap. Ad Apostolicam, de Regularibus: Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem. Quod ibi specificatur in Professione religiosa, quæ secundum jura nec fieri, nec recipi debet infra tempus probationis; facta tamen & recepta tenet. Jam autem constat, Matrimonium, de quo hic tractamus, pertinere ad forum Ecclesiasticum.

Nec verum est, quod dicebatur: Legem illam esse canonizatam à Celestino, Gregorio & Joanne. Nam Celestinus loquitur in casu particulari; sic enim incipit illud cap. Videtur nobis, quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit uxor, etiam si primam non haberet (solemniter) desponsatam. Nam quod contra interdictum &c. ut supra.

Et continuo subditur: Quia igitur ea, quam inordinatè superduxit, prohibitione veniente, uxor non est, cogendus est eam recipere, quam juravit & desponsavit (clandestinè) &c. ex qua prolem genuit, ut juramenti religio non vituperetur, & fides ad invicem promissa servetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alii exinde occasionem peccandi, & alius decipiendi assumere non valeant.

Loquitur ergo in casu, quo post sponsalia & copulam cum una, contrahitur Matrimonium cum alia; tunc enim præsumitur, priora sponsalia transisse per copulam in Matrimonium, juxta cap. Is qui fidem, de Sponsal. & ita præsumit Ecclesia secundum Matrimonium esse irritum. Alioquin valere Matrimonium, initum contra interdictum Ecclesiæ, aperte decernitur cap. 1. & 2. extra

Matrimonium semel validum, non irritatur per potestatem humanam juxta illud Christi Matth. 19. Quod Deus conjunxit, homo non separet. Itaque nec illa Reg. juris, Quæ contra jus sunt, debent pro infectis haberi, ullatenus probat oppositum nostræ Concluf.

Sed neque ratio supra allegata; nam facile respondetur neg. Antecedens: quædam enim prohibentur jure naturali, quæ tamen facta tenent; v.g. contrahere Matrimonium cum aliqua de præfenti, postquam cum alia contracta sunt sponsalia, prohibetur jure naturali, & tamen posterior contractus valet. Item, contrahere post votum simplex castitatis, vendere aliquid ultra justum pretium & similia.

21. Quædam prohibita jure naturali valent.

Non idèd præcisè aliqua sunt irrita jure naturali, quia mala.

Nec verum est, quod dicebatur in probatione Consequentia, idcirco esse aliqua irrita jure naturali, quia sunt mala; non idèd namque præcisè sunt irrita, sed quia vel actus careat debitâ potestate in efficiente, vel quia, si valeret, actus relinqueret post se effectum indecentem: ob quas ferè causas cum proportionem lex humana, licet formaliter solum prohibeat actum, aliquando etiam virtualiter eum irritat.

22. Mala etiam naturalia habent suas utilitates.

Quod autem addebatur in confirmatione, de utilitate mali, non habet difficultatem, Primò; quia, etiam in naturalibus, mala habent suas utilitates; tum quia ex iis magis elucescunt bona; tum etiam, quia possunt mala esse conditiones seu principia bonorum, sicut de privatione dicunt Philosophi, eam esse principium generationis; similiter etiam in moralibus possunt subinde esse principia seu conditiones quorundam effectuum moralium.

Actus malus secundum aliquam rationem potest esse bonus.

Secundò; quia, licet verum sit, hanc, quam diximus utilitatem, non per se, sed per accidens attribui malo, præcisè quæ malum est; attamen actus, qui substat formali malitiæ, potest secundum quamdam rationem esse bonus, & ita bonum aliquem effectum per se operari. Sic contractus de præfenti cum una, post contracta sponsalia cum alia, licet sit malus, malitiâ infidelitatis, respectu prioris sponsæ; est tamen bonus ex genere suo, scilicet ex proprio objecto & fine, & ita inducit vinculum Matrimonii cum posteriore.

Confimiliter in casu proposito, tamen si Matrimonium clandestinum sit malum, propter inconvenientiam, quæ ut plurimum, supponit malitiâ hominum, ex eo sequuntur; equidem ex objecto suo & fine, seclusâ malitiâ hominum, est actus bonus, & ita inducit vinculum Matrimonii, quamdiu Ecclesia illud irritum non fecit.

23. Hac Regula: Quæcumque

Quæ cum ita sint, liquet profectò, hanc Regulam: Quotiescumque lex prohibet actum fieri, & actus alioquin est irritabilis, semper irritat illum, si fiat, patet, inquam, falsissimam

esse, si univèrsaliter accipiat, ut propo- dum infinitis exemplis demonstratur, quodum aliqua adducit Gloss. in dict. cap. Nihil dist. 10. verb. Dissolvi, ubi sic ait: Hæc Regula multas recipit instantias: contra legem enim fit, si contrahitur post simplex votum, eadem est ratio omnium impedimentorum quæ à DD. vocantur impedientia & non rimentia) tamen contractus tenet, ut 27. Nuptiarum. Item prohibetur, ne sententia ratur sub conditione, tamen, si lata fuerit, tenet ut 2. q. 6. §. Biduum, circa princ. Item prohibetur, ne Episcopus consecret alterius Ecclesiam tamen si consecraverit, tenet consecratio, ut 1. Episcopus in Diocesi. Sed dic quædam Regula intelligitur de talibus, ubi est per se causa prohibitionis, scilicet, ne filius contrahat cum Matre. Vel dic, quod meretur aliquid nisi ubi per constitutionem aliam solentur. Hæc Glossa.

Adde: lusum alearum prohibetur, tamen ex communiiori sententia non est irritus, quin inducat obligationem ludicrum. Item, habenti votum ingrediendi, & tam Religionem, prohibetur etiam laxiorem, valet tamen Professio, licet cap. penult. de Regular. in 6. Cur episcopus Regula etiam non possit fallere in Matrimonio clandestino?

Prorsus fallit. Ut proinde Matrimonium clandestinum ratum & verum fuerit Matrimonium quamdiu Ecclesia illud irritum, Matrimonium non fecit. Porro non semper sanctorum preceptum fecisse, existimo jam satis obsequium esse, tamen si semper fecerit prohibendum lex malum.

Quæris, quâ malitiâ, veniali, an mortali, Respondet; mortali, non solum ante, sed etiam post Tridentinum. Quod ante Tridentinum, quando Matrimonium erat clandestinum, nemo dubitat; nam id manifestabant gravissima damna, inde conlata supra enumerata, & gravissima ventibus utitur Trident. dicens: Nihilominus etiam Dei Ecclesia ex justissimis causis illa per desertata est, atque prohibuit: ita ut licet Papa vocet ea Matrimonia, non cogantur aut adulteria, aut contubernia, aut fornicationes, quæ indubiè sunt peccata mortalia.

Adde gravissimas penas, quibus affliguntur non solum ipsi contrahentes, sed etiam hujusmodi Matrimonii assistentes, c. de Clandest. despons. ibi: Si quis vero hujusmodi clandestina, vel interdita conjugia, contra preceptum sumperit in gradu prohibito, etiam ignorans, soboles de tali conjunctione suscepta, per se legitima censeatur. Et infra: Sanè si parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet, etiam Regularis, qui eas presumperit interesse, per triennium ab officio sus-

pendatur, gravius puniendus, si culpae qualitas postularit.

Et quidem hęc pœnæ non concernunt quodcumque Matrimonium clandestinum, sed illud tantum, quod contrahitur in gradu prohibito; ut patet ex verbis mox allegatis. Generaliter autem in Concilio Turonensi sub Nicolao V. c. 12. prohibetur sub pœna excommunicationis assistere Matrimonii clandestinis, hisce verbis: Quia per clandestina Matrimonia, à SS. Patribus non sine causa, & merito prohibita, multa mala eveniunt, prohibemus, Ne quis Presbyter secularis aut Regularis de cetero talia Matrimonia celebrare aut solemnizare presumat, sub pœna excommunicationis.

Item Concil. Senonense sub Clemen. VII. c. 39 in fine: Sed cum ex clandestinis Matrimonii gravia eveniant indices scandala & pericula, volumus omnes contrahentes, consulescentes, interessentes, auxiliantes & adjuvantes, sententiae excommunicationis ipso facto subjacere. Omitto pœnam exheredationis, quæ imponitur contrahentibus Matrimonium clandestinum Leg. 49. Tauri. Quis adhuc dubitet de peccato mortali, saltem pro illo tempore, quo Ecclesia non fecit hujusmodi Matrimonia irrita?

Nunquid etiam pro illo tempore, quo Ecclesia fecit hujusmodi Matrimonia irrita? Affirmavimus sup. & rursùm affirmamus cum Sanchio sup. disp. 3. n. 6. quia contrahuntur præcepto gravissimo & iustissimo Tridentini, quo sess. 24. in Decret. de refor. Matr. præcipit, inhærendo vestigiis Concilii Lateranensis, trias denuntiationes, ut patet ex verbis eius supra relatis, & insuper, ne Matrimonium contrahatur sine Parocho & testibus, ibi: Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat; vel saltem Parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus Matrimonium celebretur.

Et postquam irritavit Matrimonium, aliter contractum, acturum subjungit: Insuper Parochum & alium Sacerdotem, qui cum minore testium numero, & testes, qui sine Parocho vel Sacerdote, hujusmodi contractus interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinaris puniri præcipit.

Igitur Trid. jura antiqua, quibus attentis, hoc Matrimonium culpa erat lethalis, minime intendit corrigere, sed potius ea confirmare, relinquens gravitatem pœnæ arbitrio Ordinaris, quod non solet facere pro peccatis venialibus.

Sed dicit aliquis; cum Matrimonium clandestinum jam sit irritum, cessant illa inconvenientia seu damna, propter quæ antiquitus tam graviter erat prohibitum; ut proinde solum videatur esse aliquis actus otiosus; cum

enim contrahentes noverint, Matrimonium non posse subsistere, non habent efficacem contrahendi voluntatem; nam hæc ad impossibile ferri nequit.

Respondet Sanch. sup. licet consensus efficacis esse non possit circa objectum impossibile, potest tamen dari complacentia circa illud, quæ similiter peccatum mortale est; quia videlicet objectum ejus mortale est, scilicet Matrimonium clandestinum validum. Igitur vel intendunt celebrare Matrimonium, non tantum ut contractus est, sed etiam ut est Sacramentum, & manifestum est peccare mortaliter, sciendo Sacramentum invalidum. Vel non intendunt celebrare Matrimonium, sive in ratione contractus, sive in ratione Sacramenti; & siquidem habeant justam causam, sicut possunt habere, nullatenus peccant; si minus, peccant, saltem peccato otiositatis.

Nùm etiam contra prohibitionem Tridentini? Reverà non contrahunt Matrimonium clandestinum, cum nullum ejus effectum obtineant, aut velint obtinere. Sed hoc perarum est in hujusmodi contrahentibus; nam communiter intendunt effectus veri Matrimonii, quantum in ipsis est, & maxime copulam, quæ cum ipsis mortaliter sit illicita, sequitur ipsos in tali Matrimonio mortaliter peccare, saltem contra virtutem castitatis.

Quare merito Ecclesia graviter prohibuit tale Matrimonium, tamen si invalidum, quamvis enim per illam irritationem cessent perpetua adulteria, tamen non cessant fornicationes, maxime, quando altera pars bonam fidem putat Matrimonium esse validum. Unde hujusmodi Matrimonium, ut solet contrahi, non solum est prohibitum jure positivo, sed etiam jure naturali.

Nunquid etiam Matrimonium clandestinum validum? Affirmat Sanchez supra n. 8 & probat; quia ex natura rei continet in se mala gravia; cedit enim in detrimentum prolis, & utriusque conjugis, cum facile possint ad alias nuptias transire, & est Reip. nocivum, contrariumque ejus paci ac quieti. Et ita videtur sentire D. Thomas 4. dist. 28. q. un. a. 3. ad 3. ubi relatis damnis, ex hoc Matrimonio confurgentibus, addit: Et speciem turpitudinis præter hoc habent. Et tenet Cajetanus, sibi contrarius, Sum. verb. Matrimonium. tit. Contractus Matrimonii potest ex septem capitibus reddi vitiosus. Et scito peccatum esse. Tertium caput unde peccatur in contractus Matrimonii est modus clandestinus, dicens:

Hic modus dupliciter intelligitur. Primo, si contrahitur, omisso banno, ut sciantur impedimenta, si quæ sint &c. Et hoc habet locum, ubi hæc consueverunt servari. Ubi autem non consueverunt hæc fieri, non incurritur peccatum, omittendo hæc, quæ ex po-

29. Solvitur ex Sanchez.

30. Merito Ecclesia graviter prohibuit tale Matr.

An Matr. clandestinum validum, sit prohibitum jure naturali? Pars affirmans probatur ex Sanchez.

Cajetanus.

31. Duplex est modus clandestine contrahendi.

fiivo sunt jure. Alio modo intelligitur, si contrahitur non in facie Ecclesiæ, hoc est, occultè, sine sufficientibus testibus, qui Ecclesiam repræsentant. Et quia hoc est de jure naturæ, tum ratione publici actûs, qui exigitur ad hoc, ut in sociali vita personæ se habeant, ut conjuges, tum ratione scandali, tum ratione periculi quotidiani, quo transitur ad secunda conjugia, omisso conjugio clandestino, idèd hoc non potest fieri absque peccato mortali, nisi per accidens. Hæc ille.

Plures alios Auctores citat ibidem Sanchez pro sua sententia, quæ indubiè probabilis est; ex eaque rectè inferitur, infideles, clàm contrahentes, lethaliter delinquere, contra jus naturæ.

32. Objeçtio. Si objicias: Matrimonium clandestinum in multis casibus olim licebat, ut fatentur Omnes cum D. Thoma supra in corpore, ibi: *Quàmvis peccent sic contrahentes* (scilicet in occulto) nisi per aliquam legitimam causam excusentur. Ergo Matrimonium clandestinum intrinsecè & ex natura rei non est malum.

Solutio Sanchez. Respondet Sanchez supra n. 9. quædam esse intrinsecè mala, quæ nulla ex causa honestari possunt, ut mendacium, fornicatio: alia verò ex natura rei mala, non tamen ita intrinsecè, quin justis de causis honesta esse possint, ut occidere hominem, habere plura beneficia, & hujus generis est Matrimonium clandestinum.

33. Instansia. Si infites, cessante fine legis in particulari, non cessat lex; ergo si Matrimonium clandestinum jure naturæ est malum ob inconvenientia, quæ ex ipso nata sunt sequi, quàmvis in aliquo casu speciali iis obvictur, adhuc erit illicitum.

Solutio Aliquorum. Respondent Quidam (inquit Sanchez supra) legem editam propter finem bonum, non cessare cessante fine: fecit dum lex principaliter editur ad vitanda inconvenientia, qualis est lex prohibens Matrimonia clandestina; tunc enim non obligat in iis casibus, quibus omninò cessant. Sic Cajetanus tom. 1. Opuscul. tract. 12. de Matr. q. 2. ubi sic ait: Quùm contractus clandestinus non sit secundum se malus moraliter, sed ratione inconvenientium, ex illo consequentium, idèd in casu, quo cessarent omnia inconvenientia, licitum esset contrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio juris positivi, quod propter hujusmodi inconvenientia constat emanasse. Sic ille.

34. Dissplicet Sanchio. Sed hæc responsio displicet Sanchio, quia, inquit, lex vetans noctu arma deferri, tendit ad vitandas rixas; non tamen definit obligare virum, ita pacificum, ut in eo rixæ periculum omninò cessaret.

Solutio Ledesmae. Unde meliùs respondet Petrus de Ledesma de Matr. q. 45. a. 5. fol. 171. colum. 1. §. *Contra hanc Conclusionem*, in illis casibus non

desuisse esse mortale clàm contrahere, quia ratio legis cessasset; sed quia id, quod non est ita intrinsecè malum, quin honestari ex ipsa causa possit, sæpè licet, cã causã existente ex quadam Epicheia & benigna legis interpretatione, quando adiri non potest Superius ut dispenset: si enim adiri posset, argumentum concludit, id esse faciendum. Hæc ille.

Sed contrà facit; quòd Superior humanum nequeat dispensare in lege naturæ, ut communiter docent Theologi in tract. de Legibus. Si ergo Matrimonium clandestinum illicitum est jure naturæ, frustra recurritur pro dispensatione ad Superiorem: sed potius dicendum videtur, ipsam legem naturæ in illis circumstantiis per se cessare; quia delictum non prohibet quodcumque Matrimonium clandestinum, sed illud solum quod hic & nunc habet annexum periculum scandali, dum alii nesciunt, esse conjugatos, quæ putant vivere in fornicatione; periculum, ne postea alter alterum delectet, & aliam ducat, & sic defertur proles, & perpetua adulteria committantur.

Sicut lex naturalis prohibens homicidium non prohibet quamlibet occisionem hominis, sed occisionem tantùm justæ & rationis hominis, juxta illud exod. 23. 17. *Ubi sem & justum non occides*. Sicut ergo, dum aliquis injustè me invadit, non est opus recurrere ad Superiorem, pro dispensatione in lege prohibente homicidium; sed ipsa lex per se ipsam cessat, si non obligat in illis circumstantiis, utpote pro eum malè hanc, pari certè ratione lex prohibens Matrimonium clandestinum, quàm Sanchez supra comparat legi prohibenti homicidium, per se cessat, si non obligat, quando cessat hic & nunc illa inconvenientia, quia pro illis circumstantiis minimè lata.

Et quoniam hæc mala seu inconvenientia non sunt intrinsecè Matrimonii; sed cum ipso esse malitia hominum accidunt, & potius evitari, si conjuges paulò post pœnitentiam contrahant, Matrimonium, atque adeò frequenter contrahuntur; hinc plures docent, Matrimonium clandestinum jure naturæ non esse illicitum. Ita Coninck hic disp. 17. n. 4. *Aversa* q. 6. sect. 1. §. *Negant tamen*, Dicitur disp. 3. n. 10. & Alii ab ipsis citati.

Et sanè, quòd mala illa non sint intrinsecè Matrimonio, ita ut per se ex modo ipsi contrahendi necessariò & infallibiliter contrahantur, etiam ipse Sanchez supra admittit, et alioquin cogatur dicere, Matrimonium clandestinum, seclusà Ecclesiæ constitutione, esse irritum; sicuti Matrimonium sub conditione, adversà bonis ipsius, nullum est. Interim putat, ut plurimum sequi, disposita malitiã humanã, & idèd jure naturæ esse illicitum.

At verò Dicastillo sup. probans suam sententiam, sic ait: Si contrahere absq; testibus, jure naturali esset peccatum, ideò esset, quia sic contrahentes exponerentur tali periculo; huic autè regulariter non exponuntur; quavis enim id aliquando accidat, ob peculiarem quorundam malitiam aut fragilitatem; non tamen id adeò frequens est, neque homines ad id tam proni sunt, ut meritò generaliter quisque possit timere de se ipso, quòd deseret suò conjugem, nisi in contractu adhibeat testes, maximè cum possit huic periculo subveniri aliis viis, ut si paulò post velint alios certiores facere de initio Matrimonio, aut chirographum tradere, aliave similia remedia adhibere; non ergo sic absque testibus contrahere, est jure naturali, seu ex natura rei illicitum, cum ex natura rei non sit tale periculum annexum, & in iis casibus, in quibus fortè sit, possint alia remedia adhiberi. Hæc ille.

Ergo autem dico: si illud periculum non est frequens, neque homines ad id proni sunt, quæ ratio sufficiens erat, ut Trident. Matrimonium clandestinum irritaret? Irritavit autem; quia animadvertit, prohibitiones juris antiqui, propter hominum inobedientiam, jam non prodesse; & perpendit gravia peccata, quæ ex clandestinis conjugiiis ortum habent, ut habetur in Decret. de reform. Matr. c. 1. ibi: *Verùm cum S. Synodus animadvertat, prohibitiones illas, propter hominum inobedientiam, jam non prodesse; & gravia peccata perpendat, quæ ex iisdem clandestinis conjugiiis ortum habent* &c. Ergo tempore Trident. videtur illud periculum fuisse satis frequens, & homines ad id satis proni; nam propter rariora peccata, non videtur quod Ecclesia contra opinionem multorum PP. qui vel negabant potestatem irritandi, aut saltem causam sufficientem irritandi, non videtur, in quâ, quòd Ecclesia irritasset illa Matrimonia.

Ut sit de hac frequentia, aut infrequentia periculi, si reverà subest periculum proximum graviorum peccatorum, quæ ex clandestinis Matrimoniis ortum habent; indubiè, sicut illa gravia peccata, putà perpetua adulteria, jure naturæ prohibentur, ita etiam tali casu jure naturæ prohibetur Matrimonium clandestinum, quod est occasio illorum peccatorum; quippe periculum proximum peccati eodem præcepto prohibetur, quo ipsum peccatum. Sin autem à parte rei nullum subest periculum, sicut fieri potest, dico, in talibus circumstantiis, non esse jure naturæ prohibitum Matrimonium clandestinum; adeòque licitum, secluso jure positivo.

Ergo licitum infidelibus, qui non obligantur legibus Ecclesiæ; fidelibus autem illicitum, propter jus Ecclesiasticum, quod etiam tunc non cessat; prout benè notavit Coninck hîc disp. 2.6. n. 21. ubi docet, cessan-

te ratione legis in particulari, cessare jus naturæ, non tamen positivum.

Cujus, inquit, ratio est: quia etsi primum motivum, cur legislator aliquam actionem prohibeat, sit periculum mali, quod inde natum est sequi; proxima tamen ratio prohibitionis est, dirigere communitatem in evitacione illius mali. Quare necessariò eam actionem prohibet non tantùm in casu, in quo hîc & nunc est periculum illius mali; sed generatim, etiam ubi in particulari nullum tale periculum est: quia aliàs maxima hominũ pars, vel ex imprudètia vel ex temeritate sibi persuaderet, sibi hîc & nunc nullum tale periculum imminere, etiã ubi maximè immineret, quam imprudentiam dirigere & temeritatem refrègnare immediatè intèdit lex positiva, cujus est defectum legis naturalis, quæ multos ob eorum vitium non satis cohibet, supplere. Quare quamdiu illud periculum in generali manet, nunquã tota ratio legis positivæ omninò cessat, & consequenter nec obligatio legis.

Secus est in lege naturæ, in qua tota ratio obligandi, est necessaria convenientia, vel disconvenientia objecti cum natura rationali, quæ si hîc & nunc omninò cesset, cessat tota ratio legis, & omnis obligatio. Hinc etsi in lectione librorum hæreticorum, in cohabitatione Clericorum cum juvenculis, Matrimonio clandestino, & aliis ferè omnibus, quæ lege positivã prohibita sunt, ratio prohibendi sit periculum alicujus mali; tamen meritò generaliter prohibita sunt, etiam iis, quibus fortè tale periculum non imminet. Tamen spectato solo jure naturæ, quoties periculum abest, ea omnia licita sunt. Si enim nullum esset jus positivum, illa prohibens, qui moraliter certi essent, nullum hîc & nunc inde imminere mali periculum, licitè clandestinè contraherent, ac libros hæreticos legerent, sicut licitè id faciunt, quibuscum dispensatum est. Hucusque Coninck.

Et disp. 27. n. 5. ita scribit de Matrimonio clandestino: fateor tamen tale Matrimonium non habere in se præcisè, cur possit honestè appeti, quã clandestinum est, imò verè habere communiter aliquam indecentiam & speciem mali, ut D. Th. sup. notat. Quia decet nos vitare ea omnia, ex quibus possit aliquid mali oriri, etsi credamus non oriturum. Et omninò convenit ita nos agere, ut etiã hominibus pateat, nos non malè agere. Positã tamen legitimã causã, seclusã Ecclesiæ prohibitione, etiam honestè potest appeti, sicut lectio libri hæretici, & alia similia. Hæc ille, & nos cum illo.

Quæro autem ulterius: an sicuti peccat mortaliter, saltem contra jus positivum Ecclesiæ, qui hodie contrahit Matrimonium clandestinum irritum, ita quoque incurrat poenas antiquas Matrimonii clandestini, quando adhuc erat validum? Responso erit.

porius cesset jus natura, quàm positivum, ex Coninck.

41. Que sit ratio obligandi in lege naturali.

42. An Matrimonium clandestinum possit honestè appeti.

37.

38.

39.

40.